

МІНІСТЕРСТВО НАУКИ І ОСВІТИ УКРАЇНИ

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Природничо-математичний факультет

Кафедра екології, географії та природокористування

Методичні рекомендації

для проходження комплексної практики

з **«Економічної і соціальної географії»**

для студентів природничо-математичного факультету
(спеціальності 014 Середня освіта (Географія))

Чернігів, 2024

Метою комплексної практики з економічної і соціальної географії є: закріплення теоретичних знань, отриманих студентами під час вивчення дисциплін економіко- і соціально-географічного спрямування; вивчення методики економіко-географічних досліджень; оволодіння навиками проведення екскурсій на господарські об'єкти; збір інформації про об'єкт дослідження (регіон, район, місто); використання теоретичних знань для проведення аналізу діяльності обраного об'єкту за допомогою різних методів дослідження, зокрема картографічних і математичних; на основі зібраної і проаналізованої інформації сформулювати звіт, включаючи у нього відповіді на питання, зазначені у плані.

Завданнями комплексної практики з економічної і соціальної географії є:

- оволодіти навиками економіко-географічних досліджень та опису суспільно-географічних об'єктів;
- ознайомитися з методикою ведення звітної документації по промисловим підприємствах;
- навчитися складати комплексні економіко-географічні характеристики об'єктів різних рівнів;
- набути досвід оформлення результатів досліджень у вигляді звіту.

Студенти повинні знати:

- види компонентної і територіальної організації визначення особливостей генези і функціонування об'єкту дослідження;
- особливості розвитку різних форм просторової організації суспільства у досліджуваному регіоні, районі, місті;
- особливості використання сучасних інформаційних технологій та ГІС об'єкта дослідження;
- теоретичні та практичні аспекти проведення аналізу структури і функцій об'єкта дослідження.

Студенти повинні вміти:

- збирати, аналізувати та систематизувати інформацію щодо діяльності об'єкта, робити висновки на основі зібраної інформації;
- працювати із сучасними технологіями збору та аналізу інформації, вміти структурувати дані та відображати їх у таблицях, схемах, рисунках, картосхемах;
- визначити функції досліджуваного об'єкта, стратегію подальшого його розвитку;
- проводити аналіз виробничої і маркетингової діяльності досліджуваного об'єкта.

Набуття навичок:

- комунікації, взаємодії із різними відділами та рівнями влади у місцях локалізації об'єкта;

- набуття нових зв'язків, знайомств та використання їх у своєму професійному зростанні;
- формування, структурування та подача інформації згідно наперед складеного плану.

Форми проведення практики:

- наукова або науково-виробнича екскурсія;
- маршрутні спостереження;
- збір інформації з періодичних місцевих видань;
- камеральна обробка зібраної інформації та матеріалів спостережень;
- складання та оформлення звіту та щоденника практики.

Складовими оцінювання є: рівень теоретичної готовності, звітна документація (щоденник та звіт з навчальної практики), захист результатів практики, рівень професійної сформованості особистості.

Вимоги до звіту практики

По закінченню практики студент оформлює звіт, зміст якого визначається програмою практики. До звіту можуть входити, обумовлені програмою матеріали (карти, результати вимірювань різних показників розвитку природних та антропогенних процесів, рекламно-інформаційна, технологічна документація, статистична інформація тощо).

Звіт повинен містити такі розділи:

1. *Вступ* (мета та завдання практики, програма і методика проведення робіт).
2. *Загальна географічна характеристика району* (характеристика окремих компонентів природи, оцінка умов і факторів формування суспільно-географічного комплексу району).
3. *Загальна соціально-економічна характеристика району* (аналіз галузевої, територіальної і функціональної структури соціально-господарського комплексу, рівня спеціалізації та зв'язку з природними та агросировинними внутрішніми і зовнішніми ресурсами, логістичний аналіз, економічне районування території).
4. *Специфіка господарської і виробничої діяльності, аналіз її особливостей, кадровий і виробничий потенціал, номенклатура випущеної продукції, виробничо-економічні, трудові, інфраструктурні внутрішні і зовнішні зв'язки* тощо.
5. *Висновки.*
6. *Список використаних джерел*, включаючи інтернет-ресурс.

Обсяг звіту **25-30 сторінок** основного тексту, без додатків і списку використаних джерел.

Підсумок результатів практики у вигляді бального оцінювання проводить її керівник і обговорюють на засіданні кафедри.

Критерії оцінювання практики:

№	Вид контролю	Бали
1	Виконання завдань практики	40
2	Оформлення звіту	20
3	Заочне оцінювання звіту практики	10
4	Захист практики	20
5	Відповіді на запитання	10
	Сума балів	100

СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ECTS	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНО Ю ШКАЛОЮ
		залік
90-100	A	зараховано
83-89	B	
75-82	C	
68-74	D	
60-67	E	
35-59	FX	не зараховано
0-34	F	

Завдання

Відповідно до завдання, його мети і вимог щодо звіту, виконати дослідження по областях України та адміністративних районах Чернігівської області.

Райони Чернігівської області для проходження практики

Студент 1	Корюківський
Студент 2	Ніжинський
Студент 3	Новгород-Сіверський
Студент 4	Прилуцький
Студент 5	Чернігівський

Кожен студент (ка) має здійснити:

Суспільно-географічне та економічне дослідження території: аналіз наявних природних ресурсів, демографічних показників та господарської діяльності (підприємств та аграрного сектору м. Чернігова та району дослідження Чернігівської області).

У звіті мають бути наявні: висновки загальні по звіту, список використаних джерел, додатки. **Звіт має бути достатньою мірою забезпечений картографічним матеріалом.**

План завдань для звіту з комплексної практики з економічної і соціальної географії

Типовий план економіко-географічної характеристики району практики (адміністративна область України)

1. Вступ.
2. Фактори економічного та соціального розвитку.
 - 2.1. Фактор ЕГП району.
 - 2.2. Фактор природних умов та ресурсів у розвитку району.
 - 2.3. Історико-географічний фактор у становленні району.
 - 2.4. Фактори населення і трудових ресурсів району.
3. Господарство району.
4. Внутрішні відмінності та основні центри району.
5. Висновки: основні шляхи розвитку промисловості, сільського господарства, транспорту, культури, сфери обслуговування; системи розселення району та їх склад. Проблеми раціонального природокористування.

Програма соціально-економічного дослідження міста (обласного центру)

1. *Географічне положення.* Географічні координати міста та природної зони, в межах якої воно розташоване. Економіко-географічне положення міста (відносно столиці, економічних районів, транспортних шляхів, родовищ корисних копалин, наближеність до сировинних сільськогосподарських районів). Оцінка сучасного ЕГП міста.

2. *Господарська оцінка природних умов.* Розміри території міста в адміністративних межах (площа, протяжність з півночі на південь та з заходу на схід).

Вплив особливостей рельєфу на розвиток, зовнішній вигляд міста та його мікрогеографію. Вплив місцевого клімату на забудову міста, розташування підприємств, житла. Розташування зелених масивів. Проточні води і штучні водойми, підземні води та їх вплив на планування міста. Джерела промислового та побутового водозабезпечення. Особливості стоку та очистки відпрацьованих вод. Склад та розміщення рослинності на території міста. Коротка оцінка природного середовища міста. Проблеми охорони навколишнього середовища.

3. *Історико-географічні особливості формування міста. Час та причини виникнення міста, походження його назви.* Основні етапи у розвитку міста. Вплив історико-економічного минулого міста на його планування, забудову, архітектуру, зовнішній вигляд та галузевий склад господарства.

4. *Населення.* Чисельність населення за переписами та поточні дані. Природний та механічний рух населення. Статева і вікова структура. Галузева структура зайнятості населення. Розселення всередині міста. Національний склад населення.

5. *Сучасні функції міста.* Структура промисловості міста. Основні підприємства за галузями. Кооперування промислових підприємств. Джерела отримання сировини, палива, електроенергії, обладнання. Споживчі продукції підприємств. Розміщення підприємств території міста. Природоохоронні заходи на підприємствах.

Місто як транспортний вузол. Транспортні магістралі та їх характеристика. Частка населення зайнятого на транспортні та на окремих його видах. Робота міського транспорту. Торгово-розподільчі функції в минулому й нині. Наукові заклади, вищі та середні спеціальні навчальні заклади. Театри, музеї та інші культурні заклади міста. Частка населення, зайнята в сфері обслуговування міста.

Адміністративно-політичні функції і заклади міста.

Місто як центр туризму.

Взаємодія міста з прилеглими територіями.

6. *Зовнішній вигляд міста та мікрогеографія.* Внутрішні відмінності міста, зумовлені функціями, що виконують його окремі частини. Система розміщення промислових підприємств, зовнішнього транспорту, автомобільних та залізничних шляхів міста, аеропорту та їх вплив на конфігурацію міської території.

Райони міста: адміністративні та функціональні. Співвідношення їх меж. Схематичний план міста. Стан комунальних господарств. Географічна зумовленість основних рис міського господарства.

1. *Приміська зона.* Встановлення меж території, що за рядом ознак може бути віднесена до приміської зони.

2. *Проблеми та перспективи розвитку міста.* Перспективи забудови, зміни функцій та зовнішнього вигляду міста.

Програма вивчення промислового підприємства

1. *Географічне положення.* Назва населеного пункту та розташування підприємства всередині його; найближчі транспортні магістралі та відстань до них від підприємства; коротка характеристика навколишнього природного середовища. Картосхема місце знаходження підприємства.

2. *Історико-географічні особливості розвитку.* Час та причини виникнення підприємства у даному місці. Роль підприємства у господарстві міста, району, області, країни. Вивчення його ролі за роки існування підприємства (заводи, цехи і т. д.).

3. *Економіко-географічна характеристика зв'язків підприємства.* Джерела надходження на підприємство сировини, напівфабрикатів та інших матеріалів,

співвідношення використання місцевої та привізної сировини, напівфабрикатів та інших матеріалів. Шляхи збільшення частки місцевої сировини у загальному споживанні підприємства. Джерела постачання підприємству палива, електроенергії і води. Наявність власного транспорту на підприємстві. Райони збуту продукції та напівфабрикатів. Зв'язки підприємств із заводами-сумісниками. Картосхема економічних зв'язків підприємства.

4. *Обладнання підприємства.* Внутрізаводське розташування виробництва. Основне виробниче обладнання.

5. *Кадровий склад підприємства.* Чисельність та склад робочої сили. Історія та джерела комплектування робітників і спеціалістів підприємства.

6. *Перспективи розвитку підприємства.* Перспективи та план виробничого і соціального розвитку підприємства. Природоохоронні заходи.

Щоденник

комплексної практики
з Економічної і соціальної географії

студента (ки).....

..... курсу, групи

Керівник практики

Маршрут практики

(основні населені пункти та географічні об'єкти)

.....

Термін проведення

Мета практики:

.....

Завдання практики:

.....

Загальна
характеристика регіону практики

.....

Схема
маршруту практики

.....

1 день практики (.....)

Назва об'єкта

Просторове розташування

Дослідження (опис) об'єкта

Виробничий цикл об'єкта.....

Доцільність розміщення об'єкта

Карти, схеми та інші матеріали дослідження

.....

Висновки:

2 день практики (.....)

Назва об'єкта

Просторове розташування

Дослідження (опис) об'єкта

Виробничий цикл об'єкта.....

Доцільність розміщення об'єкта

Карти, схеми та інші матеріали дослідження

.....

Висновки:

І так по всім дням, включно до 28 червня 2024 року!

Загальні висновки

.....

Фотозвіт практики...

Характеристика

проходження практики студента (ки) керівником.

Студент.....

Оцінка за практику

Керівник практики

Правила техніки безпеки під час проведення практики

1. Студенти повинні суворо дотримуватись правил поведінки та розпорядку дня на маршруті, бути дисциплінованими. Бездоганно виконувати вказівки керівника.
2. Студентам категорично забороняється без дозволу керівника практики відлучатись за межі місця розташування бази та відхилятись від маршруту. За необхідності дозволяється вихід за межі розташування бази лише з дозволу керівника практики в кількості не менше 3-х осіб.
3. Керівник практики повинен знати в будь-який час, де знаходяться студенти групи, якою він керує.
4. Проведення спортивно-масових, культурних заходів, купання повинно проводитись у спеціально відведених для цього місцях і лише з дозволу керівника, який несе за це відповідальність.
5. Категорично забороняється купатися в нетверезому стані.
6. Після 23.00 категорично забороняється залишати територію бази.
7. Забороняється брати в руки різноманітні невідомі предмети, тварини та рослини, які можуть бути небезпечними.
8. Під час практики особливу увагу звертати на пожежну безпеку. Вогнища дозволяється розкладати лише у спеціально відведених для цього місцях.
9. Суворо дотримуватись встановлених правил особистої гігієни. Одягатись відповідно до температури повітря та маршруту. Воду перед вживанням необхідно кип'ятити. На забруднювати довкілля.
10. На маршруті дотримуватись правил дорожнього руху.
11. Забороняється залишати автобуси, потяги без дозволу керівника.
12. Суворо дотримуватись правил поведінки в місцях ліній електропередач. Не зачіпати оголені та обірвані дроти.
13. Під час грози необхідно швидко повністю виключити мобільні телефони.
14. За порушення правил техніки безпеки під час проведення літніх навчальних практик студент без попередження звільняється від подальшого проходження практики.

**Перелік
спорядження та обладнання,
яке необхідне для забезпечення проведення маршрутних досліджень**

1. Ручки (різних кольорів);
2. олівці (простий та кольорові);
3. лінійку;
4. транспортир;
5. компас;
6. планшет;
7. детальну карту району дослідження;
8. міліметровий папір для складання профілів;
9. кальку для отримання копій карти;
10. калькулятор;
11. гумку-стирачку;
12. заплечник;
13. дощовик;
14. панамку від сонця;
15. годинник.

Рекомендації: для недопущення проникнення води у щоденник, його бажано тримати у файлі.

При самостійному виході на маршрут дослідження необхідно перевірити ступінь зарядки батареї мобільного телефону та мати номер телефону керівника.

Зразок титульного аркуша звіту з практики

МІНІСТЕРСТВО НАУКИ І ОСВІТИ УКРАЇНИ

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Природничо-математичний факультет

Кафедра екології, географії та природокористування

ЗВІТ

комплексної практики

з «Економічної і соціальної географії»

Студента (*ки*) _____ курсу _____ групи
Спеціальності 014 Середня освіта (Географія)
ПІБ студента (*ки*) _____
Керівник: к.геогр.н., доцент Пархоменко О.Г.

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Чернігів – 2024